

Economic Partnership Programme

Nederland geeft met deze rapportage invulling aan de vereiste voorvloeiend uit het two-pack om een "Economic Partnership Programme" in te dienen wanneer er nieuwe aanbevelingen in het kader van de buitensporigtekortprocedure zijn vastgesteld. In deze rapportage wordt een update gegeven van het door dit kabinet ingezette beleid om de economie en overheidsfinanciën structureel te verbeteren en zodoende ook een bijdrage te leveren aan solide overheidsfinanciën op de langere termijn. Als basis gaat deze rapportage uit van de landenspecifieke aanbevelingen zoals deze zijn vastgesteld door de Raad, omdat deze aanbevelingen van belang zijn voor het verbeteren van het economische en budgettaire beleid. De huidige Europese schulden crisis toont immers de grote economische en financiële verwevenheid tussen lidstaten aan. Verstandig economisch en budgettair beleid is in het belang van alle lidstaten.

De Europese Commissie heeft afgelopen voorjaar voor Nederland op vier terreinen landenspecifieke aanbevelingen voorgesteld. Deze aanbevelingen liggen op het terrein van begrotingsconsolidatie, hervorming van de woningmarkt, maatregelen rond vergrijzing en vergroten van de arbeidsparticipatie en de werking van de arbeidsmarkt. Het kabinet onderneemt op deze terreinen actie via het uitvoeren van de beleidsagenda, mede op basis van de eerder gesloten akkoorden met het parlement, werkgevers en werknemers en maatschappelijke organisaties, zoals het Pensioenakkoord, het Sociaal Akkoord, het Woonakkoord en het Zorgakkoord. In deze rapportage wordt per aanbeveling ingegaan op wat de beleidsreactie van het kabinet is.

Vastgestelde aanbevelingen voor Nederland:

BEVEELT AAN dat Nederland in de periode 2013-2014 actie onderneemt om:

(1) De begrotingsstrategie te versterken en uit te voeren, en deze te onderbouwen met voldoende gespecificeerde maatregelen voor 2014 en de daaropvolgende jaren, zodat het buitensporig tekort tegen 2014 tijdig en op duurzame wijze wordt gecorrigeerd en de structurele aanpassingsinspanning die is uiteengezet in de aanbevelingen van de Raad in het kader van de buitensporigtekortprocedure, wordt verwezenlijkt. De uitgaven op gebieden die rechtstreeks van belang voor de groei zijn, zoals onderwijs, innovatie en onderzoek, te ontzien. Na de correctie van het buitensporige tekort, de structurele aanpassingsinspanning voort te zetten om de middellangetermijndoelstelling in 2015 te bereiken.

(2) De inspanningen met het oog op de geleidelijke hervorming van de woningmarkt op te voeren door de geplande beperking van de fiscale aftrekbaarheid van de hypotheekrente te bespoedigen, rekening houdend met de impact in het huidige economische klimaat, en door een meer marktgericht prijsstelsel op de huurwoningenmarkt in te voeren en de huur beter te koppelen aan de inkomens van huishoudens in de socialewoningsector. Ervoor te zorgen dat woningcorporaties zich weer gaan richten op huishoudens die het meest behoefte aan sociale woningen hebben.

(3) De tweede pensioenpijler aan de verhoging van de wettelijke pensioenleeftijd aan te passen en daarbij een passende intra- en intergenerationele verdeling van kosten en risico's te waarborgen. De geleidelijke verhoging van de wettelijke pensioenleeftijd te ondersteunen met maatregelen om de inzetbaarheid van oudere werknemers op de arbeidsmarkt te bevorderen. De geplande hervorming van de langdurige zorg uit te voeren om de kosteneffectiviteit ervan te waarborgen, en deze hervorming, met het oog op de houdbaarheid van het stelsel, aan te vullen met verdere maatregelen ter beteugeling van de kostenstijging.

(4) Verdere maatregelen te nemen om de arbeidsparticipatie te verhogen, met name van mensen in de marge van de arbeidsmarkt. De beperking van negatieve fiscale arbeidsprikkels voort te zetten, onder meer door een geleidelijke afschaffing van overdraagbare heffingskortingen voor verdiemers van een tweede inkomen. De arbeidsmarktmobiliteit te bevorderen en starheden op de arbeidsmarkt aan te pakken, onder meer door de hervorming van de wetgeving ter bescherming van werknemers en het stelsel van werkloosheidsuitkeringen.

Aanbeveling 1: begrotingsconsolidatie

Nederland hecht aan gezonde overheidsfinanciën om daarmee de welvaart van huidige en toekomstige generaties te garanderen. Nederland heeft zich daartoe in Europees verband gecommitteerd aan begrotingsafspraken in het Stabiliteits- en Groeipact. In dat kader moet Nederland nu voldoen aan de aanbevelingen uit de buitensporigtekortprocedure. Hiertoe heeft het kabinet in de Miljoenennota 2014 een aanvullend pakket van 6 miljard aan maatregelen gepresenteerd. Tevens heeft het Nederlandse kabinet het Wetsvoorstel Houdbare Overheidsfinanciën ingediend om de Europese begrotingsafspraken, voortvloeiende uit het Stabiliteits- en Groeipact en aangevuld door het Euro-plus Pact, het Verdrag inzake Stabiliteit, coördinatie en bestuur in de economische en monetaire unie en de Richtlijn van de Raad tot vaststelling van voorschriften voor begrotingskaders van de lidstaten, in wetgeving te verankeren. Hiermee wordt koers gezet richting gezonde overheidsfinanciën en een stevige basis gelegd voor het versterken van de economische groei. Hieronder wordt stilgestaan bij het Wetsvoorstel Houdbare Overheidsfinanciën. De afzonderlijke budgettaire maatregelen worden nader toegelicht in zowel het Draft Budgetary Plan als het Effective Action Report.

Wetsvoorstel Houdbare Overheidsfinanciën

Nederland voert al jarenlang een stringent begrotingsbeleid. Sinds begin jaren '90 wordt dat beleid gekenmerkt door:

1. Het hanteren van vaste uitgavenkaders
2. Het uitgangspunt van automatische stabilisatie aan de inkomstenkant van de begroting
3. Begrotingsbeleid gebaseerd op de meerjarencijfers en de macro-economische ramingen van de relevante variabelen van het CPB.

Met de Wet HOF verankert Nederland dit trendmatige begrotingsbeleid op hoofdlijnen. De drie uitgangspunten die cruciaal zijn voor het te voeren begrotingsbeleid, zijn opgenomen in het wetsvoorstel (zie ook artikel 2, lid 2). Bovendien wordt met de Wet HOF invulling gegeven aan de aangescherpte Europese begrotingsregels, waaronder het bereiken van begrotingsevenwicht op middellange termijn.

Het wetsontwerp verplicht Nederland om voldoende aanvullende maatregelen te nemen wanneer, op basis van de economische ramingen van het CPB, verwacht wordt dat de nationale en/of Europese begrotingsregels niet gehaald zullen worden. Hetzelfde geldt wanneer de Europese Commissie of Raad aangeeft dat het begrotingsbeleid van Nederland niet leidt tot adequate naleving van de Europese begrotingsregels. Het wetsvoorstel bevat tevens een correctiemechanisme dat in werking treedt bij significante afwijkingen van het zogeheten 'medium term objective' (MTO) of het aanpassingstraject naar de MTO dat de Europese Commissie voorschrijft. Bij de vormgeving van dit correctiemechanisme is volledig rekening gehouden met de zeven gemeenschappelijke principes zoals die door de Commissie zijn gepresenteerd¹.

Het wetsontwerp bevat daarnaast de verplichting dat alle overheidssectoren bijdragen aan de naleving van de Europese begrotingsregels, met inbegrip van de middellange-termijndoelstelling. Immers, de uitgaven en inkomsten van de decentrale overheden zijn onderdeel van het EMU-saldo en de EMU-schuld. Het respecteren van de Europese begrotingsdoelstellingen is daarom een gemeenschappelijke opgave voor centrale en decentrale overheden. Het betrekken van decentrale overheden bij de wet HOF vloeit bovendien voort uit meerdere Europese afspraken.

In januari 2013 is in het financieel akkoord met de decentrale overheden een pad voor het EMU-saldo overeengekomen voor de periode t/m 2017. In het financieel akkoord is een ambitie en een norm afgesproken voor het saldopad van de decentrale overheden. De afgesproken ambitie komt overeen met de raming van het CPB voor het saldo van de decentrale overheden, na de doorrekening van het regeerakkoord, in de periode 2014-2017. Vervolgens biedt de afgesproken norm voor het EMU-saldo van de decentrale overheden enige marge ten opzichte van de ambitie. Bij een eventuele afwijking van de ambitie, is er daardoor niet direct een noodzaak tot nadere maatregelen van decentrale overheden.

---

¹ Gemeenschappelijke beginselen inzake nationale begrotingscorrectiemechanismen, COM (2012) 342 final.

Belangrijkste doelstellingen en relevante landspecifieke aanbevelingen	Informatie over geplande en reeds genomen maatregelen				Voorziene effecten
	Lijst van maatregelen ²	Beschrijving van de maatregel	Planning van vervolgstappen	Specifieke uitdagingen / risico's bij implementatie van maatregelen	Kwalitatieve elementen
Duurzame correctie van het buitensporig tekort en het nastreven van een middellange termijndoelstelling van structureel begrotingsevenwicht	Verankering nationale en Europese begrotingsregels in (secundaire) wetgeving	Het wetsontwerp verplicht aanvullende maatregelen te nemen wanneer, op basis van ramingen van het CPB, verwacht wordt dat de nationale en/of Europese begrotingsregels niet gehaald zullen worden of wanneer de Europese Commissie hiertoe een aanbeveling doet. Het wetsvoorstel bevat tevens een correctiemechanisme dat in werking treedt bij significante afwijkingen van (het aanpassingstraject naar) de MTO.	Inwerkingtreding uiterlijk per 1 januari 2014		

Aanbeveling 2: woningmarkt

De aanbevelingen van de Europese Commissie, welke zijn vastgesteld door de Europese Raad, benadrukken het belang van hervorming op de woningmarkt en kunnen in die zin worden beschouwd als ondersteuning van het kabinetsbeleid en het Woonakkoord. Met het totaal aan maatregelen op de koopmarkt en huurmarkt wordt gewerkt aan een evenwichtige woningmarkt met minder financiële risico's. Het kabinet kiest voor een verstandige balans tussen enerzijds het tempo van de hervormingen, en anderzijds stabiliteit op de woningmarkt. Er wordt nu gekozen voor de noodzakelijke hervormingen door de verlaging van de hypotheekrenteaftrek vast te leggen, de fiscale subsidies op de koopwoningmarkt worden met ruim 40 procent afgebouwd. Daarbij is oog voor de effecten op de economie op de korte termijn, er geldt een geleidelijk transitiepad zodat in deze moeilijke periode geen onnodige verdere druk ontstaat op de woningmarkt. Ook kiest het kabinet voor aanvullende maatregelen in de sfeer van beperking van de NHG en LTV om de schokbestendigheid van huishoudens te versterken.. Ook op de huurmarkt wordt de flexibiliteit bevorderd, krijgen verhuurders meer instrumenten om huurprijzen af te stemmen op de aantrekkelijkheid van woningen en de draagkracht van huurders en wordt de structuur van de corporatiesector verbeterd.

Koopmarkt

Het kabinet neemt maatregelen om de hoge schulden en daaraan gekoppelde financiële risico's te beperken:

² De verschillende budgettaire maatregelen worden besproken in het Draft Budgetary Plan en Effective Action Report.

- Het recht op hypotheekrenteaf trek voor nieuwe hypotheeken is sinds 1 januari 2013 gekoppeld aan het volledig en tenminste annuïtair aflossen van de hypothecaire lening. Daardoor gaat de hypotheekrenteaf trek weer doen waar het instrument voor bedoeld is: het bevorderen van bezit van de eigen woning in plaats van het maximaliseren van schulden.
- Vanaf 2014 wordt het maximale aftrektarief voor zowel nieuwe als bestaande gevallen in 28 stappen van een half procentpunt per jaar teruggebracht tot 38 procent. De opbrengsten hiervan worden teruggesluisd via een verlenging van de derde belastingschijf.
- De loan-to-value (LTV) wordt stapsgewijs beperkt tot 100 procent in 2018. Bij robuust herstel van de woningmarkt zullen voorstellen worden gedaan over de uiteindelijke LTV-ratio.
- Recentelijk is besloten om de kostengrens van de Nationale Hypotheek Garantie stapsgewijs verder af te bouwen tot 225.000 euro per 1 juli 2016, en wordt deze in de toekomst gekoppeld aan de gemiddelde woningprijs. Hierdoor sluit het instrument beter aan bij de doelgroep (lage- en middeninkomens) en de oorspronkelijke opzet van de regeling.

Tegelijkertijd zijn er maatregelen genomen om de doorstroming te bevorderen:

- Het tarief van de overdrachtsbelasting bij woningverkoop is permanent verlaagd naar 2 procent.
- De bijdrage van het Rijk aan startersleningen is in 2013 verhoogd van 20 miljoen euro naar 50 miljoen euro. Daarmee kunnen circa 11.000 startersleningen worden verstrekt.
- Sinds 29 oktober 2012 kan de rente over restschulden gedurende een periode van tien jaar fiscaal worden afgetrokken. Daarmee wordt meer ruimte geboden aan zittende huiseigenaren die willen verhuizen en met restschulden kampen.
- Per 1 oktober van dit jaar tot 1 januari 2015 wordt tevens de grens voor belastingvrije schenking verhoogd naar 100.000 euro bij besteding voor eigen woning (inclusief aflossing restschulden en verbouwingen). Tevens vervalt de beperking tot schenkingen van ouder aan kind. Dit betekent dat iemand van ieder willekeurige derde eenmalig een schenking mag krijgen van maximaal 100.000 euro ten behoeve van de eigen woning.
- Het kabinet zet tevens erop in om restschulden onder voorwaarden mee te financieren onder een beter gericht vormgegeven Nationale Hypotheekgarantie (NHG).

Huurmarkt

Om de werking van de huurmarkt en de allocatie van sociale huurwoningen te verbeteren worden de volgende maatregelen genomen:

- Het woningswaardingsstelsel (WWS) voor de vaststelling van de maximale huurprijs wordt vereenvoudigd en gebaseerd op een combinatie van de bestaande WWS en de WOZ-waarde van de woning. Door de huren meer te baseren op de marktwaarde komt de aantrekkelijkheid van de woning beter tot uitdrukking in de huurprijs, hetgeen bijdraagt aan de doorstroming en daarmee wordt de beschikbaarheid voor de doelgroep bevorderd. Lage inkomens worden beschermd via een hogere huurtoeslag. Als ingangsdatum wordt gestreefd naar 1 juli 2014.
- Het kabinet heeft daarnaast boveninflatoire huurverhogingen mogelijk gemaakt per 1 juli 2013, waarbij de mogelijkheid wordt geboden om voor hogere inkomens de huren sneller te verhogen. De maximale huurstijging boven inflatie bedraagt 1.5 procent voor lagere inkomens, 2.0 procent voor middeninkomens en ten hoogste 4 procent voor hogere inkomens. Dit gaat scheefwonen tegen en het bevordert de doorstroming. Huurders die na inkomensafhankelijke huurverhoging geconfronteerd worden met een inkomensdaling krijgen huurverlaging. Een gedeelte van de extra huuropbrengsten van verhuurders wordt afgeroomd via een verhuurderheffing.

Voor een goede werkende woningmarkt is het van belang dat er ook meer ruimte ontstaat voor investeringen in het geliberaliseerde deel van de huurmarkt.

- Aan de vraagzijde vermindert het kabinet de belemmeringen door de overheidsinterventies op de koopmarkt te verminderen en de huurprijzen in het gereguleerde deel van de huurmarkt meer in overeenstemming te brengen met de gewildheid van de woning en het invoeren van inkomensafhankelijke huurverhoging.
- Aan de aanbodzijde worden eveneens maatregelen genomen. Zo is er momenteel wetgeving in voorbereiding die woningcorporaties verplicht om hun DAEB activiteiten en niet-DAEB activiteiten te splitsen.³ Corporaties kunnen kiezen voor een juridische dan wel administratieve

³ DAEB staat voor Diensten van Algemeen Economisch Belang.

splitsing. In het eerste geval worden de niet-DAEB activiteiten in een aparte rechtspersoon ondergebracht. Corporaties die voor een administratieve splitsing kiezen, krijgen met zwaarder toezicht te maken. Ook zijn er minder niet-DAEB activiteiten toegestaan en wat wel geoorloofd is moet ten dienste staan van de kerntaak. Zowel bij een juridische als administratieve scheiding geldt dat niet-DAEB activiteiten tegen marktvoorwaarden gefinancierd moeten worden. Daarnaast versoepelt het kabinet de regels voor de verkoop van corporatiewoningen aan private partijen.

Belangrijkste doelstellingen en relevante landspecifieke aanbevelingen	Informatie over geplande en reeds genomen maatregelen				Voorziene effecten
	Lijst van maatregelen	Beschrijving van de maatregel	Planning van vervolgstappen	Specifieke uitdagingen / risico's bij implementatie van maatregelen	Kwalitatieve elementen
Beperking hoge schulden en gerelateerde financiële risico's op de koopwoningmarkt	Hypotheekrenteaf trek is gekoppeld aan ten minste annuïtair aflossen	De hypotheekrenteaf trek voor nieuwe gevallen is gekoppeld aan het volledig en tenminste annuïtair aflossen van de lening.	Vanaf 1 januari 2013		Overkreditering wordt tegengegaan waardoor huishoudens schokbestendiger worden, de aftrekbeperking wordt teruggesluisd in lagere belasting van loon en inkomsten.
	Verlaging maximale aftrektarief	Voor zowel nieuwe als bestaande gevallen wordt het maximale aftrektarief afgebouwd naar 38%.	Vanaf 2014 in 28 stappen van een half procentpunt per jaar.		
	Verlaging maximale LTV	De LTV wordt stapsgewijs afgebouwd tot 100% in 2018.	Vanaf 2013 met procentpunt per jaar.		
	Verlaging kostengrens NHG	De kostengrens van de NHG wordt stapsgewijs afgebouwd naar €225.000.	Per 1 juli 2014 naar €265.000, per 1 juli 2015 naar €245.000 en per 1 juli 2016 naar €225.000.		
Bevordering doorstroom koopwoningmarkt	Verlaging overdrachtsbelasting	De overdrachtsbelasting wordt permanent verlaagd naar 2%.	Reeds in werking.		Het wordt financieel makkelijker gemaakt om door te stromen op de woningmarkt.
	Rijksbijdrage starterleningen	Bijdrage van het Rijk aan starterlening wordt verhoogd met €30mln.	Eenmalig in 2013		
	Rente op restschulden fiscaal aftrekbaar	De rente op restschulden zijn gedurende een maximale periode van 10 jaar fiscaal aftrekbaar.	Per 29 oktober 2012		
	Verhoging grens belastingvrije schenking bij	De grens voor belastingvrije schenkingen wordt	Per 1 oktober 2013 tot 1 januari 2015.		

	bestedingen voor eigen woning.	verhoogd naar €100.000 voor bestedingen aan eigen woning (incl. aflossen restschuld). Ook vervalt beperking van ouder aan kind.			
	Restschulden	Het kabinet zet erop in om restschulden onder strikte voorwaarden mee te financieren onder een beter gericht en beter vormgegeven Nationale Hypotheekgarantie (NHG).			
Verbetering werking en allocatie sociale huursector	Maximale huurprijs wordt meer gebaseerd op de aantrekkelijkheid van de woning.	Het woningwaarderingssysteem voor de vaststelling van de maximale huurprijs wordt vereenvoudigd en voor 25% gebaseerd op de aantrekkelijkheid van de woning (WOZ-waarde). Lage inkomens worden gecompenseerd via hogere huurtoeslag.	Streefdatum: 1 juli 2014.		Door huren meer te baseren op de aantrekkelijkheid van de woning en de draagkracht van de huurder nemen de prikkels voor een goede match tussen huurder en woning toe
	Inkomensafhankelijke huurverhoging	Verhuurders mogen de huren boveninflatoir verhogen, afhankelijk van het inkomen met 1.5%, 2.0% en 4.0%. Een gedeelte van de extra huuropbrengsten wordt afgeroomd via een verhuurderheffing.	Per 1 juli 2013		
	Huursombenadering	Er zal een voorstel gedaan worden waarbij alleen de totale huuropbrengst (huursom) wordt gemaximaliseerd, waardoor verhuurders mogelijkheid hebben om relatief lage huren op te trekken aan relatief hoge huren.	In 2014 zal een voorstel worden gedaan. Intentie om het in 2015 te implementeren.		
Bevorderen private huursector	Splitsing DEAB en niet-DEAB activiteit van socialenwoningcorporaties.	Er is momenteel een wetgeving in voorbereiding die woningcorporaties verplicht om hun	Wetgeving is in voorbereiding		Door verder een gelijk speelveld te bevorderen, krijgen

		<p>DAEB activiteiten en niet-DAEB activiteiten te splitsen. Woningcorporaties kunnen kiezen voor een juridische dan wel administratieve splitsing. In beide gevallen geldt dat niet-DAEB activiteiten tegen marktvoorwaarden gefinancierd moeten worden. Bij een keuze voor een administratieve scheiding komt de corporatie onder een zwaarder toezichtregime te staan en zal het aantal toegestane niet-DAEB activiteiten beperkter zijn. Daarnaast versoepelt het kabinet de regels voor de verkoop van corporatiewoningen aan private partijen.</p>			private partijen meer ruimte in de huursector.
--	--	---	--	--	--

Aanbeveling 3: vergrijzing

Het kabinet constateert dat de aanbevelingen van de Europese Commissie, welke zijn vastgesteld door de Europese Raad, voortbouwen op het reeds ingezette beleid van het kabinet. Het kabinet spant zich - samen met de sociale partners - in voor een sterker pensioenstelsel, een verbeterende inzetbaarheid van oudere werknemers, en een robuuster systeem voor langdurig zorg.

Verdeling van kosten en risico's in de aanvullende pensioenen

De Europese Commissie geeft in de begeleidende teksten bij de aanbevelingen aan dat Nederland volledig heeft voldaan aan de aanbeveling uit 2012 om de pensioenleeftijd te verhogen en vervolgens te koppelen aan de ontwikkeling van de levensverwachting (zowel voor de eerste als de tweede pijler). De Commissie ziet als belangrijkste vervolgvraag voor het stelsel van aanvullende pensioenen om een gepaste verdeling van kosten en risico's intra- en intergenerationeel te borgen. Het kabinet is het met de Commissie eens dat een eerlijke verdeling van kosten en risico's van essentieel belang is voor het draagvlak voor het stelsel. Duidelijk is geworden dat het huidige stelsel kwetsbaar is voor schokken en dat de combinatie van zowel hoge ambitie als grote zekerheid zal moeten worden aangepast. Het kabinet neemt daartoe de volgende maatregelen:

- Het kabinet werkt aan een aanpassing van het financieel toezicht op de pensioenfondsen. Daarmee wordt ervoor gezorgd dat de mate van zekerheid waarmee de toegezegde pensioenen kunnen worden uitgekeerd zoals is opgenomen in de Pensioenwet, ook wordt waargemaakt. In het kader van deze Wet Herziening van het Financieel Toetsingskader is het Centraal Planbureau tevens gevraagd om de intergenerationele effecten van de voorgenoemde aanpassingen te berekenen. Deze uitkomsten worden meegenomen in de verdere besluitvorming over de herziening van het Financieel Toetsingskader. Dit weerspiegelt het belang dat het kabinet hecht aan een evenwichtige verdeling tussen de belangen van jongere en oudere deelnemers.

- Daarnaast heeft het kabinet een wetsvoorstel naar het Parlement gestuurd om de maximale fiscaal gefaciliteerde pensioenopbouw te verlagen. Dit wetsvoorstel ligt nu in de Eerste Kamer. Ook voor dit wetsvoorstel is het Centraal Planbureau gevraagd de zogenoemde generatie-effecten door te rekenen. Daaruit bleek dat wanneer de voorgestelde verlaging van de pensioenopbouw direct resulteert in een bijbehorende verlaging van de premies, dit verwaarloosbare generatie-effecten heeft.
- Sinds het uitkomen van de aanbeveling van de Commissie is de wet Versterking bestuur pensioenfondsen door het Parlement aangenomen. Deze wet regelt aan een adequate vertegenwoordiging van alle partijen binnen het pensioenfondsbestuur, en draagt langs die weg bij aan een eerlijke verdeling van kosten en risico's tussen en binnen generaties.

Inzetbaarheid van oudere werkenden

De participatie van ouderen is de afgelopen jaren fors gestegen. Zo lag de gemiddelde uittreedleeftijd in 2006 nog op 61 jaar, en is deze inmiddels gestegen naar 63,6 jaar. De verwachting is dat die stijgende trend zich, mede als gevolg van de stijging van de pensioenleeftijd, de komende jaren zal voortzetten. De werkloosheid onder ouderen is relatief laag. Echter, als ouderen werkloos worden, is de kans om weer aan de slag te komen aanzienlijk kleiner dan bij andere leeftijdsgroepen. Om de inzetbaarheid van ouderen te vergroten, werkt het kabinet aan de volgende maatregelen:

- Het kabinet heeft een mobiliteitsbonus ingesteld voor het in dienst nemen van oudere uitkeringsgerechtigden en een doorwerkbonus voor oudere werknemers. De mobiliteitsbonus is een premiekorting voor werkgevers. Een werkgever die een werkloze van 50 jaar of ouder in dienst neemt krijgt maximaal 3 jaar een bonus van 7.000 euro per jaar. De doorwerkbonus is een belastingkorting voor werknemers tussen 61 en 65 jaar met een laag inkomen.
- Het kabinet heeft met sociale partners plannen opgesteld - in de vorm van een menukaart voor arbeidsmarktsectoren - ter ondersteuning van de werkgelegenheid op korte termijn. Sectoren kunnen bijvoorbeeld een bijdrage vragen voor arbeidsbemiddeling, het bekostigen van opleidingscertificaten voor in de praktijk opgedane vaardigheden en coachingstrajecten door oudere werknemers. Van de sectoren wordt co-financiering verwacht.
- Het kabinet is gestart met het project duurzame inzetbaarheid, met als doel te stimuleren en faciliteren dat werknemers en werkgevers er op de werkvloer mee aan de slag gaan. Als werkgevers en werknemers in gesprek zijn over wat nodig is om goed, gezond en gemotiveerd aan het werk te blijven én tijdig noodzakelijke maatregelen nemen, kan voortijdige uitval door ziekte en werkloosheid worden voorkomen.
- Het kabinet heeft met het UWV een concreet activiteitenplan voor oudere werklozen opgesteld. Het aantal netwerkactiviteiten, matchingsactiviteiten, trainingen en andere re-integratie-activiteiten zal worden uitgebreid.
- Tot slot merkt het kabinet op dat de aanpassing van het ontslagrecht ook de kansen van ouderen op de arbeidsmarkt vergroot. Doordat de kosten bij ontslag voor oudere werknemers afnemen, wordt het voor werkgevers aantrekkelijker om oudere werknemers aan te nemen.

Hervorming van de langdurige zorg

Het kabinet zal grote delen uit de langdurige zorg decentraliseren naar gemeenten of overhevelen naar de Zorgverzekeringswet en het stelsel van de langdurige zorg op rijksniveau verder herzien.

- De wetgeving voor de beoogde herziening van de gehele langdurige zorg is momenteel in voorbereiding. Beoogd wordt om alle benodigde wetsvoorstellen nog dit najaar naar de Tweede Kamer te verzenden.
- Kern van het beleid is dat mensen in staat worden gesteld om met ondersteuning en zorg zo lang mogelijk thuis te blijven wonen. In eerste instantie met hulp van hun directe omgeving. In de tweede plaats kan er een beroep worden gedaan op gemeenten en zorgverzekeraars en tot slot is er voor de meest kwetsbaren zorg mogelijk via de kern-AWBZ (Wet langdurige intensieve zorg).
- Het kabinet heeft met sociale partners een zorgakkoord voor de langdurige zorg afgesloten, waarin ook afspraken zijn gemaakt over het beheersen van de kosten in de komende jaren onder andere door een gematigde loonontwikkeling.

Belangrijkste doelstellingen en relevante landspecifieke aanbevelingen	Informatie over geplande en reeds genomen maatregelen				Voorziene effecten
	Lijst van maatregelen	Beschrijving van de maatregel	Planning van vervolgstappen	Specifieke uitdagingen / risico's bij implementatie van maatregelen	Kwalitatieve elementen
Verbeteren van het financieel toezicht op de pensioenfondsen; mogelijk maken van een andere balans tussen zekerheid en ambitie	Wetsvoorstel hervorming financieel toetsingskader	Waarborgen van een realistische en haalbare pensioenambitie met een transparante toedeling van risico's.	Wetsvoorstel eind dit jaar naar de TK		De toezichtparameters worden zodanig herijkt, dat de mate van zekerheid waarmee pensioenen kunnen worden uitgekeerd van 97,5% - zoals is opgenomen in de Pensioenwet - wordt waargemaakt.
Verlagen van de jaarlijkse opbouw; in de jaarlijkse opbouw rekening houden met de langere opbouwperiode	Wetsvoorstel verlaging maximumopbouw- en premiepercentages	Beperken van de fiscale ruimte voor nog op te bouwen pensioen.	Wetsvoorstel ligt momenteel ter behandeling in de EK		Lagere verplichte pensioenpremies Meer bestedingsruimte en daarmee meer consumptie en meer vrije besparingen Structurele besparing van 1,4 mrd.
Verbeteren inzetbaarheid oudere werknemers	Introductie mobiliteitsbonus	Een premiekorting voor werkgevers die oudere uitkeringsgerechtigden in dienst nemen.	Is reeds ingevoerd.		Vergroot de kansen van oudere uitkeringsgerechtigden om weer een baan te vinden.
	Introductie werkbonus	Een belastingkorting voor werknemers tussen 61 en 65 jaar met een laag inkomen	Is reeds ingevoerd.		Draagt bij aan een latere uittreedleeftijd.
	Start sectorplannen, project duurzame inzetbaarheid en uitbreiding re-integratieprojecten UWV	In samenwerking met werkgevers- en werknemers en met uitkeringsinstantie UWV zijn concrete maatregelen op sectorniveau vorm gegeven om de werkgelegenheid op korte termijn te ondersteunen. Binnen deze trajecten is specifiek aandacht voor de positie van oudere werknemers.	Implementatie is gestart.		Ondersteunt de werkgelegenheid op de meer korte termijn.
Herziening stelsel	Wetsvoorstellen Herziening wet	Door zorg die thuis geleverd	Wetsvoorstellen in het najaar		In het regeerakkoord

langdurige zorg	maatschappelijke ondersteuning (WMO) En vervangen van huidige AWBZ door een nieuwe wet langdurig intensieve zorg (LIZ)	wordt voor een belangrijk deel in handen van de gemeenten te leggen wordt de zorg meer in de nabijheid geleverd. Er is meer maatwerk mogelijk op de integrale zorgvraag. Dit maakt het ook mogelijk dat mensen langer thuis kunnen blijven wonen. De kwaliteit van de geleverde zorg gaat zo omhoog, en tegelijkertijd kunnen de kosten dalen.	naar de TK		Rutte II is ongeveer 1,7 miljard aan besparing in geboekt voor de decentralisaties. De taakstelling op de resterende intramurale zorg bedraagt 0,5 miljard.
-----------------	---	---	------------	--	---

Aanbeveling 4: verhogen arbeidsparticipatie en verbetering werking arbeidsmarkt

Het kabinet beschouwt de aanbevelingen van de Europese Commissie, welke zijn vastgesteld door de Europese Raad, als een ondersteuning van reeds ingezet beleid. Om aan de aanbevelingen van de Commissie te voldoen is het zaak dat voorgenomen beleid daadwerkelijk geïmplementeerd wordt en de beoogde uitwerking heeft. Succesvolle implementatie is ondermeer afhankelijk van maatschappelijk draagvlak. Dit draagvlak is verzekerd nu kabinet samen met sociale partners een Sociaal Akkoord heeft gesloten over verschillende grote arbeidsmarktonderwerpen.

Arbeidsparticipatie

Net als de Europese Commissie acht het kabinet het noodzakelijk om verdere maatregelen te nemen om de arbeidsparticipatie te verhogen. Het kabinet zet zich onder andere op de volgende manieren in voor de verhoging van de arbeidsparticipatie:

- Het stelsel van kindregelingen wordt hervormd en versoepeld met als doel om het stelsel te vereenvoudigen, de arbeidsparticipatie te verhogen en ondersteuning te bieden aan wie deze het hardst nodig heeft. De huidige elf regelingen worden teruggebracht naar vier regelingen. Als gevolg hiervan wordt ondermeer de overstap van de bijstand naar een baan financieel aantrekkelijk voor alleenstaande ouders. Verwacht wordt dat deze hervormingen uiterlijk juli 2014 in wetgeving zijn omgezet.
- Sinds 2009 wordt de overdraagbare heffingskorting voor kostwinnersgezinnen in vijftien jaar afgebouwd. In 2013 is het generieke belastingvoordeel voor partners zonder inkomen teruggebracht tot tweederde deel van dat van eerste verdieners. In 2014 wordt de overdraagbaarheid van deze heffingskorting verder afgebouwd. Deze maatregel prikkelt niet-werkende partners om te gaan werken
- In 2013 is de arbeidskorting voor lagere inkomens verhoogd met 112 euro. In 2014 zal deze korting nog verder verhoogd worden met 374 euro tot 2.097 euro voor inkomens tot 40.720 euro. De prikkel tot werken wordt dus met name aan de onderkant van de arbeidsmarkt versterkt en draagt daarmee bij aan het voorkomen van de armoedeval.
- In 2015 worden diverse wetten samengebracht in de Participatiewet, die eind 2013 en begin 2014 door de Tweede en Eerste Kamer behandeld zal worden. Ter bevordering van de arbeidsparticipatie van arbeidsgehandicapten en mensen aan de onderkant van de arbeidsmarkt komt het instrument loonkostensubsidie beschikbaar, waarbij de werkgever een subsidie ontvangt ter waarde van het verschil tussen de loonwaarde en het minimumloon. Daarnaast gaan 35 regionale werkbedrijven de doelgroep ondersteunen bij plaatsing bij werkgevers. Voorts is er een mobiliteitsbonus beschikbaar en is de Wajong vanaf 1 januari 2015 nog alleen toegankelijk voor jongeren die duurzaam en volledig geen arbeidsvermogen

hebben. De Wet sociale werkvoorziening (Wsw) is vanaf die datum afgesloten voor nieuwe instroom.

- Werkgevers (markt en publieke sector) stellen zich bovendien garant voor extra banen voor mensen met een arbeidsbeperking die tot de doelgroep van de Participatiewet behoren, oplopend tot 125.000 banen vanaf 2026. In de quotumwet wordt een quotum vastgelegd met de genoemde jaarlijkse aantallen. Het quotum kan vanaf 2017 worden geactiveerd op het moment dat blijkt dat het aantal afgesproken banen niet tot stand komt. Dit zal worden gemonitord.

Verbeter de werking van de arbeidsmarkt

Net als de Europese Commissie is het kabinet van oordeel dat er aanleiding is te komen tot een nieuwe balans tussen flexibiliteit en zekerheid. Het kabinet zal hiertoe enerzijds het ontslagstelsel hervormen en anderzijds het oneigenlijk gebruik van flexcontracten tegengaan. Het kabinet heeft ondermeer de volgende maatregelen in gang gezet:

- De ketenbepaling, die onder andere bepaalt dat na een periode van drie jaar een vast contract ontstaat, wordt aangepast. In de nieuwe situatie ontstaat al na twee jaar een vast contract, waardoor flexwerkers sneller voor een vast contract in aanmerking komen. Bovendien wordt oneigenlijk gebruik van constructies met het oogmerk om verplichtingen ten opzichte van werknemers te ontduiken bestreden. Zo zullen de bijzondere ontslagregels die nu voor payrolling gelden, worden geschrapt en is een Actieplan aanpak schijnconstructies opgesteld. De maatregelen ter verbetering van de rechtspositie van flexwerkers zullen in 2015 in werking treden.
- Het ontslagrecht wordt vanaf 2016 activerender, eerlijker en eenvoudiger. Afhankelijk van de reden voor het ontslag komt er één ontslagroute: voor bedrijfseconomisch ontslag en wegens langdurige arbeidsongeschiktheid via een procedure bij UWV en voor (andere) in de persoon gelegen redenen en bij een verstoorde arbeidsverhouding via ontbinding door de kantonrechter. Om de route van-werk-naar-werk te stimuleren, betaalt de werkgever een gemaximeerde transitievergoeding.
- De WW-duur wordt vanaf 2016 geleidelijk (één maand per kwartaal) teruggebracht van 38 naar 24 maanden. De opbouw van de WW wordt aangepast naar één maand per dienstjaar in de eerste tien arbeidsjaren en een halve maand per dienstjaar in de jaren daarna. De definitie van passende arbeid in de WW wordt aangescherpt.

Belangrijkste doelstelling en en relevante landspecifieke aanbevelingen	Informatie over geplande en reeds genomen maatregelen				Voorziena effecten
	Lijst van maatregelen	Beschrijving van de maatregel	Planning van vervolgstappen	Specifieke uitdagingen / risico's bij implementatie van maatregelen	Kwalitatieve elementen
Verbeter arbeidsparticipatie	Hervorming van kindregelingen	Het aantal kindregelingen wordt teruggebracht en regelingen worden eenvoudiger	Implementatie juli 2014		De maatregel zal alleenstaande ouders stimuleren de arbeidsmarkt te betreden
	Fiscale maatregelen	De arbeidskorting voor lagere inkomens wordt verhoogd, de overdraagbare heffingskorting wordt uitgefaseerd	Maatregelen worden van kracht in 2014		De maatregelen beogen (extra) prikkels te geven om de arbeidsmarkt te betreden
	Participatiewet	Verschillende voorzieningen worden	Implementatie januari 2015		Deze maatregel en andere decentralisatiemaatr

		samengevoegd en worden voortaan georganiseerd op niveau gemeenten om op die manier effectiviteit en efficiency te vergroten			egelen in het sociale domein maken het voor gemeenten mogelijk om integraal beleid te ontwikkelen voor kwetsbare groepen
	Baangarantie / quotum	Afspraak met werkgevers om meer arbeidsongeschikten aan te nemen, als afspraak wordt gebroken treedt quotum in werking	Implementatie wet januari 2015, eerste banen gecreëerd in 2014		In de periode tot 2026 worden oplopend 125.000 extra banen gecreëerd voor arbeidsgehandicapten
Bevorder arbeidsmarkt transities	Flexwerk regulering	Verbeter de positie en bescherming van flexwerkers	Implementatie januari 2015		De verhouding tussen flexwerkers en vaste krachten zal verschuiven (minder flex)
	Ontslagrecht	Het ontslagrecht wordt meer activerend, eerlijker en eenvoudiger	Implementatie januari 2016		De drempel voor werkgevers om oudere werknemers aan te nemen wordt verlaagd waardoor de arbeidsmarkt voor ouderen beter gaat werken.
	Hervorming werkloosheidsuitkeringen	Werkloosheidsvoorziening wordt hervormd en meer activerend gemaakt	Implementatie januari 2016		Werkgelegenheid wordt gestimuleerd en werkloosheid zal afnemen